

Grøn Kirke i klimamålenes tid: Religion, resonans og institutionel forandring i folkekirken

Brian Arly Jacobsen, Emma Keller Møller (stud.mag.) og Anton Fromberg Andersen (stud.mag.), Københavns Universitet

Abstract

Artiklen analyserer, med udgangspunkt i certificeringsordningen *Grøn Kirke*, hvordan folkekirkens klima-indsats udfolder sig. Empirisk bygger artiklen på en spørgeskemaundersøgelse udsendt til 262 Grøn Kirke-menigheder omhandlende hvordan klimaetik omsættes i praksis, hvilke handlingstyper der prioriteres, og hvordan teologiske, organisatoriske og erfaringsmæssige hensyn balanceres. Teoretisk kombineres tre perspektiver: økoteologiens forvalteretik, religions-sociologiske analyser af religion som forandringsagent og antropoteknisk praksis. Hertil inddrages den tyske sociolog Hartmut Rosas (2021) resonansbegreb og Schybergs (2025) analyse af folkekirkens grønne omstilling. Vi anvender disse perspektiver på Danske Kirkers Råds økumeniske netværk Grøn Kirke, en klimaorienteret certificeringsordning til kirkelige organisationer, funderet på et kirkeligt og teologisk grundlag (Grøn Kirke 2025a). Vi viser, hvordan Grøn Kirke fungerer gennem en dobbelt logik: på den ene side skabes mening og motivation gennem resonansbaserede erfaringer af ansvar og forbundethed; på den anden side realiseres klimaindsatsen gennem målbare, praksisbaserede og organisatoriske tiltag. Artiklen argumenterer for, at Grøn Kirke kan forstås som et laboratorium for institutionel forandring, hvor klimaetik udvikles gennem gentagne praksisser og en praksisbaseret resonansetik snarere end gennem teologisk forkyndelse. Vores data viser, hvordan klimaetik og religiøs praksis i Grøn Kirke overvejende bæres af en langsom, praksisbaseret omstilling, hvor klima-ansvar gradvist integreres i kirkens hverdagslige handlinger og værdier. Det giver et indblik i, hvordan de danske folkekirkemenigheder, kirkegårde og kirkelige organisationer, der engagerer sig i klimatiltag og grønne ordninger, omsætter værdier og mål til praksis, og hvilke betingelser der præger sådanne transformationer.

Nøglebegreber: Grøn Kirke, folkekirken, klimaetik, religiøs praksis, resonans, institutionel forandring

Klimakrisen er ikke alene et økologisk og økonomisk problem; den udfordrer også de etiske, kulturelle og religiøse forestillinger, der strukturerer vores fælles liv. I en dansk kontekst bliver spørgsmålet om, hvilken rolle folkekirken kan og bør spille i den grønne omstilling, derfor særligt aktuelt. Religion er her ikke kun et privat eller dogmatisk anliggende, men også en institutionel og social kraft, der kan forme kollektive værdier, praksisser og prioriteringer (Koehrsen 2018; Koehrsen & Huber 2021, 409). De to tyske religions- og bæredygtighedsforskere Jens Koehrsen og Fabian Huber viser samtidig, at religiøse organisationers bæredygtighedsaktiviteter varierer afhængigt af deres rolle og placering. Veletablerede trossamfund prioriterer og begrundet ofte bæredygtighed anderledes end mindre eller nyere religiøse fællesskaber. Samtidig kan nationale og internationale religiøse organisationer arbejde med bæredygtighed på andre måder end lokale menigheder og kirker (ibid., 408).

Siden 2009 har Grøn Kirke, et økumenisk initiativ under Danske Kirkers Råd, gjort religionens transformative potentiale håndgribeligt gennem en certificeringsordning, hvor menigheder bliver 'grønne' ved at gennemføre mindst 26 af 50 forhåndsbestemte klimavenlige handlinger, der omhandler kirkens liv (i form af arrangementer, undervisning, samarbejde), kommunikation, indkøb, energiforbrug, materialer samt genanvendelse heraf (Grøn Kirke, 2025b). Dertil kan ansøgerkirken selv tilføje tiltag, der rækker ud over disse. Grøn Kirke omfatter i dag omkring en femtedel af folkekirkens menigheder, hvorfor undersøgelsen belyser den del af folkekirken, som aktivt har valgt at engagere sig i Grøn Kirke, og ikke folkekirken som helhed.¹

Vi undersøger, hvordan prioriteringen af tiltag fordeler sig mellem drifts- og praksistiltag (energibesparelse, affaldssortering, indkøb, kirkegårdsdrift) samt liturgiske og kommunikative tiltag (prædikener, trosbekendelser, fejring af skaberværket, formidlingsaktiviteter, klimapilgrimsvandring). Sådan får vi et indblik i, hvordan klimaomstilling finder sted i udvalgte danske kirker, herunder hvordan krav til miljøetik, organisatorisk praksis og teologisk refleksion formuleres af Danske Kirkers Råd og omsættes lokalt, når en kirke ønsker at blive 'grøn'.

To nyere danske analyser præciserer imidlertid det landskab, Grøn Kirke virker i. For det første viser religionssociologerne Peter B. Andersen og Astrid K. Trolle (2025), at danskernes klimaengagement i stigende grad præges af resonans – her forstået i Hartmut Rosas forstand som en relationel erfaring af gensidig berøring og respons mellem menneske og natur, ofte uden eksplicit dogmatisk forankring (Rosa 2021, 223–225). Denne form for *sekulariseret naturspiritualitet* peger på, at der i den danske befolkning findes et kulturelt grundlag for at opleve naturen som meningsfuld og værd at beskytte. Taylor argumenterer for, at naturbaseret spiritualitet udgør en stadig mere udbredt kulturel orientering, kendetegnet ved oplevelser af ærefrygt over for naturen, en følelse af samhørighed med den og en etisk forpligtelse til at beskytte dens økosystemer, hvilket

¹ Ifølge oplysninger fra Grøn Kirkes sekretariat (e-mail, juni 2026) har Grøn Kirke aktuelt 415 medlemsmenigheder og 153 medlemskirkegårde. Medlemmerne består primært af menigheder i folkekirken, men omfatter også menigheder fra andre kristne trossamfund, kirkegårde samt kirkelige organisationer.

samtidig hænger sammen med miljøvenlig adfærd (Taylor 2021, 499, 505). Schyberg (2025) viser samtidig, at folkekirkens grønne omstilling i høj grad sker gennem en af-teologiseret² og administrativ tilgang, hvor mål, handleplaner og CO₂-opgørelser omsætter etiske ambitioner til organisatorisk praksis. Denne udvikling kan forstås i lyset af modernitetens systemrationalitet (Habermas 2008) og de oversættelser mellem natur, politik og institutioner, som Latour (2004, 25–32, 42–49, 89) beskriver. Disse studier peger på et samspil mellem resonans med naturen i befolkningen og en institutionel implementering af klimahandling gennem måling, planlægning og styring.

Disse studier peger på en dobbelt bevægelse. På den ene side findes en bred kulturel og spirituel orientering mod naturen, som kan skabe opbakning til klimahandling. På den anden side kan sådanne værdier omsættes til konkret praksis gennem organisatoriske strukturer, prioriteringer og styringsredskaber i kirkelige institutioner. Denne artikel undersøger, hvordan den dobbelte bevægelse udfolder sig i Grøn Kirke som en konkret ramme for folkekirkens klimaindsats. Vi spørger: *Hvordan realiseres Grøn Kirkes målsætninger i praksis? Hvilke handlingstyper prioriteres, og hvordan balanceres teologiske, praktiske og organisatoriske hensyn? Hvordan hænger deltagelsen i den grønne ordning sammen med menighedernes liv og kirkens rolle i offentligheden?* Spørgsmålene placerer sig i forlængelse af en længere økoteologisk debat, der kan føres tilbage til Lynn White Jr.'s klassiske diagnose af kristendommens naturforståelse (White 1967). Hvor White efterlyste en teologisk rekonstruktion af kristendommens forhold til naturen, har den efterfølgende økoteologiske debat bevæget sig fra kritik af herredømmetænkning over forvalteretik og videre mod mere biocentriske positioner. Jonas' ansvarsetik peger samtidig på nødvendigheden af ansvar på tværs af tid og kompleksitet, fordi nutidige beslutninger kan få konsekvenser langt ud over den umiddelbare situation og for mennesker, der endnu ikke er født (Jonas 1979). I en sådan optik kan Grøn Kirke forstås som et eksempel på, hvordan *økoteologiske idealer* omsættes til institutionel praksis, hvor værdier ikke alene formuleres teologisk, men også implementeres gennem hverdagslige rutiner, organisatoriske prioriteringer og konkrete beslutninger.

Analytisk kombinerer vi derfor tre spor: 1) et økoteologisk perspektiv på skaberværk, forvaltning og mulig biocentrisk vending (White 1967; Jonas 1979); 2) et religions-sociologisk perspektiv på religion som forandringsagent via *kampagneførelse*, *materialisering* og *værdiformidling* (Koehrsen 2018; Koehrsen & Huber 2021); samt 3) praksisteori med den tyske filosof Peter Sloterdijks begreb *anthropotechnics* – ideen om, at gentagne øvelser og rutiner (fx energistyring, indkøb, affaldssortering) træner en ny klimaetisk habitus (Sloterdijk 2013). Hertil knyttes resonans (Rosa 2021) som forklaring på, hvordan handling kan opleves som meningsfulde, og målbarhed (Schyberg 2025) som forklaring på, hvorfor implementering i folkekirken ofte sker gennem styrings-

² Begrebet *af-teologisering* anvendes her som en analytisk sammenfatning af Schybergs beskrivelse af, hvordan folkekirkens grønne arbejde bevidst frakobles teologiske begrundelser. Se især Schyberg (2025, 92–94), hvor hun gengiver informanternes udsagn om, at projektet skulle "tale så lidt om teologi som muligt", og analyserer dette som en forudsætning for organisatorisk enighed.

redskaber snarere end gennem dogmatisk argumentation (jf. Habermas 2008; Latour 2004).

Teoretisk ramme

Økoteologi og arven efter Lynn White Jr.

Den moderne økoteologiske debat blev for alvor sat på dagsordenen med Lynn White Jr.'s klassiske artikel "The Historical Roots of Our Ecologic Crisis" (1967). White argumenterede for, at kristendommen, særligt i sin vestlige form, havde bidraget til udviklingen af et antropocentrisk verdensbillede, hvor mennesket opfatter sig selv som hævet over og berettiget til at dominere naturen. Med henvisning til skabelsesberetningens mandat om at have herredømme over jorden (1 Mos. 1,28) identificerede han en teologisk legitimering af naturens instrumentaliserings, som han kobledes til fremvæksten af moderne videnskab, teknologi og industriel udnyttelse (White 1967).

Whites tese blev både banebrydende og stærkt omdiskuteret. Allerede i samtiden og i den efterfølgende reception blev det påpeget, at hans analyse havde en tendens til at fremstille kristendommen som en relativt entydig størrelse. Som den amerikanske antropolog Leslie Sponsel (2017, 95) skriver, anerkender White ganske vist, at "Christianity is a complex faith, and its consequences differ in different contexts", men han forfølger ikke denne kompleksitet analytisk, hvilket medfører, at kristendommen i praksis behandles som monolitisk og løsrevet fra historiske, konfessionelle og geografiske variationer. Denne analytiske forenkling har bidraget til, at Whites essay ofte er blevet læst som en generel anklage mod kristendommen som sådan.

Den skotske teolog Michael S. Northcott (2017) har i forlængelse heraf vist, at Whites argument især rammer den latinske middelalderlige kristendom og dens særlige samspil mellem teologi, teknologi og institutionel magt, og at denne differentiering i høj grad er gået tabt i den senere reception. Resultatet har været en historisk reduktionistisk læsning, hvor væsentlige forskelle mellem latinsk kristendom, østlig ortodoksi og protestantiske traditioner overses, ligesom kristendommens interne økologiske modtraditioner undervurderes (Northcott 2017, 62–66; 71–73). Whites artikel fungerer således mindre som en dækkende historisk forklaring end som en polemisk katalysator, der satte religion på dagsordenen i miljødebatten, men samtidig skabte et analytisk problemfelt, som senere forskning har været nødt til at nuancere.

I den efterfølgende økoteologi opstod derfor en stærk bevægelse mod en *forvalter-teologi* (*stewardship theology*), hvor mennesket forstås som forvalter i Guds husholdning frem for hersker over skaberværket. Den sydafrikanske teolog Ernst M. Conradie (2006, 16) trækker på Geiko Müller-Fahrenholz' begreb *ecodomy*, afledt af det græske *oikodomé*, forstået som "the art of inhabiting instead of dominating the earth, our house". I denne forståelse er kirkens kald at "become partners in God's ecodomy". Denne forvalteretik videreudvikles i nyere teologiske diskussioner, hvor den amerikanske teolog R.J. Russell (2022, 157) ser *stewardship* som "the proper care and nurture of all of God's creation",

men også peger på dens begrænsninger: den hviler fortsat på antagelsen om menneskets unikke stilling og må derfor udvides mod “a new paradigm (...) more consonant with science and a more aggressive commitment to halting our involvement in global climate change” (ibid., 160). Samlet repræsenterer disse bidrag en udvikling fra den herredømmetænkning, White kritiserede, til en relationel forståelse af forvalterskab, hvor ansvar og taknemmelighed afløser dominans og udnyttelse som grundmotiver i kristen økoteologi.

Den tysk-jødiske filosof Hans Jonas (1903–1993) formulerede et beslægtet, men filosofisk funderet ansvarsperspektiv i *Das Prinzip Verantwortung. Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation* (1979). Jonas argumenterede for, at de klassiske etiske systemer ikke længere er tilstrækkelige i en tid, hvor mennesket “über nie gekannte Kräfte verfügt”³ og må udstyre sig med “eine Ethik, die durch freiwillige Zügel seine Macht davor zurückhält, dem Menschen zum Unheil zu werden”⁴ (Jonas 1979, 7). Han formulerede et nyt etisk imperativ: “Handle so, dass die Wirkungen deiner Handlung verträglich sind mit der Permanenz echten menschlichen Lebens auf Erden”⁵ (ibid., 36). Denne fremtidsetik hviler på det, Jonas kalder en heuristik af frygt (ibid., 70): ved at forestille sig de værste tænkelige konsekvenser skærpes opmærksomheden på menneskets ansvar. I en teknologisk civilisation betyder dette, at mennesket ikke længere blot er ansvarligt for sine samtidige, men også for de kommende generationers mulighed for liv. Som han skriver: “Über das individuelle Recht zum Selbstmord, läßt sich reden, über das Recht der Menschheit zum Selbstmord nicht”⁶ (ibid., 80). Jonas’ etik udgør dermed et filosofisk fundament for senere teologiske refleksioner over klima, teknologi og ansvar.

Grøn Kirke kan ses som en institutionel oversættelse af et sådant ansvarsperspektiv: et forsøg på at omsætte etisk og teologisk ansvar til organisatorisk praksis. I Grøn Kirke og folkekirkens grønne omstilling får dette ansvarsperspektiv imidlertid en form, der, som Schyberg (2025) viser, i høj grad er præget af målbarhed og det, vi her kalder *af-teologisering*. Ansvar operationaliseres gennem handleplaner og energiregnskaber snarere end gennem dogmatisk argumentation. Analytisk kan denne udvikling forstås som en institutionel form af det ansvarsperspektiv, Jonas formulerer, indlejret i et system-rationaliseret kirkeligt felt (jf. Habermas 2008).

Religion som forandringsagent

Mens White undersøgte den økologiske krises religiøse og idéhistoriske rødder, undersøger Jens Koehrsen (2015, 300–301) religionens sociale funktion i nutidige bæredygtighedsprocesser. Han viser, at religiøse organisationer kan fungere som forand-

³ “råder over aldrig tidligere kendte kræfter” (alle tyske citater er oversat af forfatterne).

⁴ “en etik, der gennem frivillige tøjler holder menneskets magt tilbage, så den ikke bliver til skade for mennesket”.

⁵ “Handl således, at virkningerne af din handling er forenelige med bevarelsen af ægte menneskeligt liv på jorden”.

⁶ “Om individets ret til selvmord kan man diskutere; om menneskehedens ret til selvmord kan man ikke”.

ringsagenter, fordi de forbinder moralsk autoritet, organisatorisk struktur og lokal forankring. Set i et felperspektiv afhænger religionsorganisationers bæredygtighedsaktiviteter desuden af deres feltpositioner og de institutionelle logikker, de er indlejret i (Koehrsen & Huber 2021, 409). Koehrsen skelner mellem tre former for religiøs klimahandling: 1) offentlig kampagneførelse, 2) materialisering af omstillingen og 3) formidling af miljømæssige værdier (ibid.).

Grøn Kirke kan analyseres som en institutionel ramme, hvor alle tre former for religiøs klimahandling potentielt kan komme til udtryk. Schybergs (2025, 82–84, 92–93) analyse af folkekirkens grønne omstilling peger samtidig på en stærk praktisk og administrativ dimension, hvor klimainsatsen gøres målbar og organisatorisk håndterbar, mens eksplicite teologiske begrundelser træder i baggrunden. Praktisk handling kan dermed gå forud for en eksplicit teologisk begrundelse, mens målbarhed kan fungere som en strategi for at skabe konsensus i en teologisk mangfoldig institution. Samtidig peger Andersen og Trolle (2025, 10–12) på, at religionens rolle i klimaspørgsmålet ikke alene kan forstås som instrumentel. Deres analyse af befolkningens klimaholdninger kan med Rosas resonansbegreb fortolkes som udtryk for en form for resonansetik, hvor mening og forbundethed knyttes til relationen mellem menneske og natur (Rosa 2021, 222–225). Koehrsens kategorier kan derfor suppleres med et *erfaringsdimensionelt* perspektiv: klimaengagement som relationel praksis, der både er organisatorisk og affektiv.

Praksis som bevidsthedsdannende træning: Sloterdijks anthropotechnics

Peter Sloterdijk (2013) formulerer i *You Must Change Your Life* en teori om praksis som grundform for menneskelig selvskabelse. Med begrebet *anthropotechnics* beskriver han mennesket som et væsen, der ikke blot lever i verden, men formes gennem gentagen øvelse: “methods of mental and physical practising by which humans from the most diverse cultures have attempted to optimize their cosmic and immunological status” (Sloterdijk 2013, 8).⁷

I denne optik kan mennesket forstås som et øvende væsen – “humans are the beings who result from repetition” (ibid., 11).⁸ Øvelse og gentagelse får derved en central betydning for etik og bevidsthedsdannelse. Praksis er i denne forståelse ikke blot udtryk for allerede etablerede holdninger, men en proces, hvor aktørens dispositioner formes gennem gentagelse: “Practice is defined as any operation that provides or improves the actor’s qualification for the next performance of the same operation” (ibid., 3).⁹

Anvendt på Grøn Kirke kan Sloterdijks teori bidrage til at forstå de daglige, konkrete handlinger (såsom energibesparelse, affaldssortering og grøn kirkegårdsdrift) som træningsformer i klimaansvar. Gennem gentagen handling kan der udvikles en kropslig og

⁷ “metoder til mental og fysisk øvelse, hvormed mennesker fra de mest forskellige kulturer har forsøgt at optimere deres kosmiske og immunologiske status”.

⁸ “mennesker er de væsener, der bliver til gennem gentagelse”.

⁹ “Øvelse defineres som enhver handling, der tilvejebringer eller forbedrer aktørens forudsætninger for næste udførelse af den samme handling”.

affektiv dimension af klimaetikken, hvor bæredygtighed ikke alene bliver et spørgsmål om holdninger, men også om vaner, følelser og måder at reagere på i hverdagen. Den affektive dimension kan her kobles til Rosas resonansbegreb, hvor mennesker lader sig berøre af verden og udvikler en responsiv relation til den (Rosa 2021, 141–156). Gentagne bæredygtige praksisser kan på den måde bidrage til at forme en habitus, dvs. varige dispositioner, der præger den måde, mennesker tænker og handler på (Bourdieu 2005, 197–198). Som Sloterdijk formulerer det, er mennesket “the ethical human being, or rather Homo repetitivus, Homo artista, the human in training” (Sloterdijk 2013, 8).¹⁰

Denne idé om øvelse og gentagelse som etisk praksis kan sættes i forbindelse med Rosas resonansbegreb. Hvor Sloterdijk fremhæver øvelse og gentagelse i menneskets formning, betoner Rosa resonans som en responsiv relation mellem menneske og verden – en relation, hvor mennesket både berøres og svarer igen (Rosa 2021, 223–225). Samspillet mellem Sloterdijs *anthropotechnics* og Rosas resonans åbner dermed for et religionssociologisk perspektiv, hvor klimaetik ikke alene forstås som eksplicit formulerede værdier, men også som en læringsproces, hvor bevidsthed og ansvar formes gennem gentagen handling.

Resonans og målbarhed

Schyberg (2025) beskriver, hvordan folkekirkens institutionelle grønne omstilling er præget af måling. Gennem CO₂-regnskaber, energiopgørelser og handleplaner operationaliseres klimaetiske målsætninger i *administrative styringsredskaber*. Denne proces kan fortolkes i lyset af Habermas’ (2008) sondring mellem system og livsverden, idet etiske hensyn omsættes til administrative og organisatoriske styringsformer. Samtidig kan Latours (2004) perspektiv på naturens politisering bidrage til at forstå, hvordan klimaet bliver genstand for kollektiv organisering og institutionel handling. Grøn Kirke kan således ses som et rum, hvor to logikker mødes: *resonans som erfaring* og *måling som institutionel styringsform*. Vi betragter ikke de to som hinandens modsætninger, men som samtidige dimensioner af den kirkelige klimaindsats: resonans som en måde at erfare og tillægge naturen betydning på og målbarhed som en måde at organisere og omsætte klimaansvar til institutionel praksis på.

Institutionel forandring og kirkelig modstand

Folkekirkens muligheder for etisk og praktisk forandring må samtidig ses i lyset af institutionelle forhold, der kan begrænse eller forsinke forandring. Folkekirken er en historisk forankret institution med stærke traditioner, en kompleks beslutningsstruktur og en betydelig grad af frivillighed. Forandringer kan være særligt konfliktfyldte, når de berører liturgiske eller symbolske praksisser.

Schyberg (2025) viser, hvordan Folkekirkens Grønne Omstilling håndterer spændingen mellem behovet for en fælles klimaindsats og hensynet til folkekirkens rumme-

¹⁰ “det etiske menneske, eller rettere *Homo repetitivus*, *Homo artista*, mennesket under træning”.

lighed og decentrale struktur gennem en teknisk og talbaseret tilgang. Ved at centrere indsatsen om blandt andet CO₂-kortlægninger kan teologiske uenigheder træde i baggrunden, hvilket gør det muligt at samle forskellige folkekirkelige aktører om en fælles klimaindsats uden samtidig at forudsætte en fælles teologisk begrundelse. Fraværet af en fælles eksplicit teologisk begrundelse behøver imidlertid ikke at indebære et fravær af religiøs eller spirituel meningsdannelse. Andersen og Trolle (2025) peger på, at forholdet til naturen kan være præget af resonans, hvor mening og forbundethed ikke nødvendigvis er knyttet til eksplicitte religiøse forestillinger. I en folkekirkelig sammenhæng åbner dette for at undersøge, om resonans kan supplere den institutionelle målbarhed som en erfaringsmæssig dimension af klimaengagementet.

Kobler man disse perspektiver med Koehrsens (2015) forståelse af religiøse organisationer som forandringsagenter og Sloterdijks idé om praksis som øvelse, kan Grøn Kirke analyseres som et laboratorium for institutionel forandring: en ramme, hvor teologi, etik og organisatorisk praksis mødes og forhandles i lyset af klimakrisen. Teoretisk åbner dette for at undersøge, hvordan meningsskabelse og institutionel styring forbindes i en dansk folkekirkelig kontekst, og hvordan resonans, gentagen praksis og organisatoriske styringsformer spiller sammen i den kirkelige klimaindsats.

Metode

Undersøgelsen bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt menigheder, der er registreret som medlemmer af Grøn Kirke. Formålet er at afdække, hvordan repræsentanter for Grøn Kirke-menighederne forstår kirkens klimaansvar, hvilke konkrete grønne tiltag der er gennemført i menighederne, og hvordan disse hænger sammen med teologiske og organisatoriske fortolkninger. Undersøgelsen giver dermed et empirisk indblik i, hvordan Grøn Kirkes målsætninger omsættes i praksis, og hvordan religiøse værdier i en dansk folkekirkelig kontekst kan komme til udtryk som klimaetisk handling.

Metodisk tager studiet udgangspunkt i et *mixed methods*-design (Bryman 2016), hvor kvantitative data fra de lukkede spørgsmål kombineres med kvalitative data fra de åbne svar for at give en mere nuanceret forståelse af det undersøgte. I en organisation som folkekirken, hvor lokale kontekster og værdimæssige fortolkninger spiller en central rolle, gør denne tilgang det muligt at sammenholde mønstre på tværs af menighederne med respondenternes egne fortolkninger.

Undersøgelsesdesign og sampling

Undersøgelsespopulationen blev afgrænset med udgangspunkt i formelt medlemskab af Grøn Kirke. Sekretariatet for Grøn Kirke under Danske Kirkers Råd stillede en liste til rådighed med 383 registrerede medlemmer. Undersøgelsen blev afgrænset til folkekirkelige menigheder, mens frikirker og andre kirkelige institutioner blev frasorteret. Efter manuel indsamling af kontaktoplysninger fra menighedernes hjemmesider omfattede undersøgelsespopulationen 262 menigheder.

Spørgeskemaet blev udsendt digitalt via SurveyXact i foråret 2025. Der indkom 85 fuldt udfyldte og 11 delvise besvarelser. De 85 fuldt udfyldte besvarelser svarer til 32 pct. af de 262 menigheder, mens de 96 fulde og delvise besvarelser tilsammen svarer til 37 pct. Det konkrete antal besvarelser varierer derfor mellem analyserne afhængigt af, om respondenter med delvise besvarelser har besvaret det pågældende spørgsmål.

Undersøgelsen er ikke repræsentativ for folkekirken som helhed. Populationen består af menigheder, der allerede har valgt at tilslutte sig Grøn Kirke, og må derfor forventes på forhånd at være mere orienterede mod klima- og miljøspørgsmål end folkekirkelige menigheder generelt. Hertil kommer en mulig selektion blandt de inviterede menigheder, idet de menigheder, der har valgt at besvare spørgeskemaet, kan adskille sig fra dem, der ikke har svaret. Resultaterne anvendes derfor primært til at identificere mønstre og variationer blandt de deltagende Grøn Kirke-menigheder.

Spørgeskemaets struktur og variabler

Spørgeskemaet omfattede 20 spørgsmål fordelt på fem hovedtemaer: 1) motivation for at blive Grøn Kirke, 2) praksisændringer (fysiske, liturgiske og organisatoriske), 3) kommunikation (intern og eksternt), 4) ansvarsfølelse og etik samt 5) samarbejde med andre kirker og lokalsamfund.

Spørgeskemaet kombinerede lukkede og åbne spørgsmål i form af dikotome ja/nej-svar, Likert-skalaer og åbne tekstfelter. Kombinationen gør det muligt både at identificere kvantitative mønstre i besvarelserne og at inddrage respondenternes egne beskrivelser og fortolkninger.

Dataanalyse og bearbejdning

De kvantitative data blev analyseret i SPSS ved hjælp af frekvensfordelinger, krydstabeller og simpel indekssdannelse. Formålet var ikke at teste kausale hypoteser, men at identificere mønstre og sammenhænge mellem respondenternes forståelse af kirkens klimaansvar og omfanget og karakteren af de grønne tiltag, som de rapporterede var gennemført i menighederne.

Der blev desuden udviklet et klimaansvarsindeks, som kombinerede respondenternes svar på, om klimaopgaven blev opfattet som henholdsvis religiøs, social og politisk, med antallet af rapporterede grønne tiltag. Indekset anvendes eksplorativt til at undersøge sammenhænge mellem forskellige forståelser af klimaansvar og menighedernes praksis.

De åbne svar blev kodet tematisk med fokus på tre overordnede kategorier: motivation, barrierer og teologisk refleksion. De kvalitative svar anvendes til at uddybe og kontekstualisere de mønstre, der fremkommer i den kvantitative analyse. Kombinationen af kvantitative og kvalitative data gør det således muligt både at kortlægge overordnede tendenser og at undersøge, hvordan respondenterne selv begrundet og fortolker menighedernes klimaengagement.

Validitet og metodiske overvejelser

Resultaterne må som i andre spørgeskemaundersøgelser fortolkes med opmærksomhed på mulige former for svar- og selektionsbias. Der kan blandt andet forekomme *social desirability-bias*, hvor respondenterne kan have en tendens til at overrapportere socialt anerkendte holdninger og handlinger, f.eks. klimabevidste tiltag, eller underrapportere forhold, der ikke stemmer overens med det billede, de ønsker at give af menigheden.¹¹

Undersøgelsen bygger desuden på selvrapporterede oplysninger fra én repræsentant for den enkelte menighed. Besvarelsenerne kan derfor ikke uden videre betragtes som udtryk for en fælles holdning i hele menigheden eller menighedsrådet, ligesom der kan være forskel mellem respondentens kendskab til menighedens aktiviteter og de tiltag, der faktisk er gennemført. Denne begrænsning er særlig relevant, når aktiviteterne gennemføres af forskellige aktører såsom menighedsråd, præster, ansatte eller frivillige.

Der viste sig også en vis usikkerhed om selve medlemskabet af Grøn Kirke. Seks respondenter angav, at deres menighed ikke var medlem, mens fire svarede "ved ikke", selv om menigheden fremgik af Grøn Kirkes officielle liste. Dette kan pege på, at det formelle medlemskab ikke nødvendigvis er lige synligt eller forankret blandt alle aktører i den enkelte menighed.

Undersøgelsens afgrænsede population og svargrundlag begrænser mulighederne for at generalisere resultaterne til folkekirken som helhed. Etz og Arroyo (2015, 1034–1035) peger på, at forskning med begrænsede samples rejser særlige spørgsmål om generaliserbarhed, uden at begrænset generaliserbarhed i sig selv er udtryk for manglende metodisk stringens. Samtidig fremhæver de, at undersøgelser af mindre og afgrænsede populationer kan bidrage til en større forståelse af den kontekst, hvori de undersøgte fænomener indgår. I denne undersøgelse anvendes resultaterne derfor først og fremmest analytisk og eksplorativt til at identificere mønstre, variationer og sammenhænge inden for den undersøgte gruppe af Grøn Kirke-menigheder.

Etik og refleksivitet

Undersøgelsen er gennemført i overensstemmelse med Københavns Universitets forskningsetiske retningslinjer og gældende regler for behandling af personoplysninger. Respondenterne blev informeret om undersøgelsens formål og om, at data udelukkende anvendes til forskning.

¹¹ *Social desirability-bias* betegner en form for svarbias, hvor respondenter kan tilpasse deres svar til det, de opfatter som socialt acceptable normer, frem for at give udtryk for deres faktiske holdninger eller adfærd. Ved spørgsmål om blandt andet minoriteter, religion og fordomme kan dette komme til udtryk ved, at respondenter undlader at tage stilling eller vælger neutrale svar for ikke at give udtryk for holdninger, der opleves som socialt uacceptable (Moe 2022, 44). I denne undersøgelse er problemstillingen relevant, fordi respondenterne tilsvarende kan være tilbøjelige til at fremstille menighedens klima- og miljøindsats i et positivt lys.

Resultater

Ansvarsfølelse og miljøetik

Et centralt tema i undersøgelsen er, hvordan repræsentanter for de deltagende Grøn Kirke-menigheder forstår kirkens ansvar i forhold til klimakrisen. Spørgsmålet blev stillet eksplicit i spørgeskemaet som “Hvordan ser I kirkens ansvar i forhold til klima-udfordringer?”, og respondenterne kunne vælge flere svarkategorier samt uddybe med egne kommentarer. Resultaterne viser en bred tilslutning til, at klimaet er et kirkeligt anliggende, men også variation i, hvordan dette ansvar forstås. Et stort flertal af respondenterne vurderer således, at kirken har et ansvar i forhold til klima og miljø, men de placerer dette ansvar forskelligt som en social, religiøs og politisk opgave. 79 pct. ser klimaopgaven som en social opgave, 69 pct. som en religiøs opgave og 49 pct. som en politisk opgave. Kun én respondent angiver, at klimaet ikke er en kirkelig opgave.

Tabel 1. Respondenternes forståelse af klimakrisen som kirkelig opgave

Domæne	Andel af respondenter (%)
Social opgave	79
Religiøs opgave	69
Politisk opgave	49

Note: Respondenterne kunne vælge flere svar. Tabellen viser andelen af respondenter, der angiver at se klimakrisen som en opgave inden for hvert domæne (n=85).

De åbne svar viser en tydelig vægt på forvalterskab og skaberværksansvar. Mange respondenter beskriver kirkens rolle som at “tage vare på skaberværket” og “forkynde menneskets ansvar”. En præst formulerer det således: “Vi skal tage stilling dertil, og forkynde menneskets ansvar for også at tage vare på skaberværket.” Andre henviser direkte til Grøn Kirkes teologiske grundlag: “Som det bl.a. nævnes i Grøn Kirkes teologiske grundlag: taknemmelighed, respekt, håb og profetisk kald kalder på ansvarlig reaktion og handling.” Flere fremhæver klimaansvaret som en naturlig del af kirkens samfundsrolle. En respondent skriver: “Som del af samfundet har kirken ansvar”, mens en anden betegner det som “en selvfølgelig ting, at vi bidrager med det, vi kan”. Et udsagn udtrykker samtidig et ønske om balance mellem klimahandling og lokalt fællesskab: “En lokal opgave, der ikke må gå ud over sammenhængskraften, som kirken gerne skal stå for i et lille lokalsamfund. Man skal også føle sig favnet af sin lokale kirke, hvis man køber konventionel mælk og spiser store bøffer.” Flere respondenter beskriver klimaansvaret som en udvidelse af kirkens diakonale og religiøse opgave: “Religiøs og diakonalt” og “Alle må bidrage – også kirken.”

Besvarelserne ovenfor peger på, at respondenterne forbinder klimahandling med et etisk ansvar, der blandt andet begrundes gennem forvalterskab, skaberværk og kirkens ansvar som del af samfundet. Denne etik hviler på det klassiske kristne forvalterskabsideal, men tolkes i en nutidig kontekst som et praktisk og fællesskabsorienteret ansvar. Med Andersen og Trolle (2025) og Rosas resonansbegreb kan disse udsagn fortolkes som

udtryk for en resonansetik, hvor klimaansvar forbindes med oplevelser af forbundethed med naturen, skaberværket og det lokale fællesskab. Udsagnene kan samtidig læses i forlængelse af Hans Jonas' (1979) ansvarsetik, idet menneskets mulighed for at påvirke natur og liv forbindes med en forpligtelse til at handle ansvarligt.

Dette adskiller sig til dels fra Schybergs (2025) analyse af Folkekirkens Grønne Omstilling, hvor en teknisk og talbaseret tilgang gør det muligt at organisere klimaindsatsen uden en fælles eksplicit teologisk begrundelse. I de åbne svar fra Grøn Kirke-menighederne optræder der derimod både praktiske, sociale og eksplicit teologiske begrundelser for klimaengagementet. Her bliver ansvaret operationaliseret gennem konkrete initiativer og moralsk appel snarere end gennem teologisk debat. Med Koehrsen (2015) kan denne omsætning af værdier til konkrete praksisser forstås som et eksempel på, hvordan religiøse organisationer kan fungere som *forandringsagenter*. Samtidig viser de kvalitative udsagn, at ansvarsfølelsen ikke kun motiveres af klimaet som global krise, men af hensynet til lokale fællesskaber og social sammenhængskraft. De kvalitative udsagn peger samtidig på, at klimaansvaret ikke alene forbindes med naturen, men også med hensynet til lokalsamfund og social sammenhængskraft. Denne sammensmeltning af teologi, etik og fællesskab udgør et centralt træk ved den folkekirkelige del af Grøn Kirke og illustrerer, hvordan klimaansvar forstås som en integreret del af de deltagende menigheds diakonale, teologiske og sociale selvforståelse.

Set i et religionssociologisk perspektiv kan disse resultater fortolkes som udtryk for en praksisbaseret resonansetik blandt de deltagende Grøn Kirke-menigheder: en form for klimaansvar, hvor teologiske og etiske værdier forbindes med konkrete handlinger og med omsorg for mennesker, lokalsamfund og skaberværk.

Fysiske, organisatoriske og liturgiske tiltag

Et centralt formål med undersøgelsen har været at kortlægge, hvordan Grøn Kirkes idealer omsættes til konkret praksis. Resultaterne viser, at de fleste menigheder har gennemført en række fysiske og organisatoriske tiltag, mens de liturgiske ændringer er mere begrænsede. Denne forskel giver et første indblik i, hvilke former for forandring der især præger de deltagende Grøn Kirke-menigheder.

Fordeling af grønne handlinger

Grøn Kirke kræver, at menigheder gennemfører mindst 26 af 50 mulige handlinger for at blive certificeret. De forskellige typer af tiltag er imidlertid ikke lige udbredte blandt de deltagende menigheder. De fysiske tiltag – såsom energibesparelse, affaldssortering og naturpleje – er de mest udbredte, mens ændringer i liturgi og undervisning er mindre udbredte.

Tabel 2. *Grønne tiltag i menighederne*

Tiltagskategori	Eksempler	Andel af menigheder (%)
Fysiske tiltag	Energibesparelse, affaldssortering, naturpleje, bæredygtige indkøb	85–90
Liturgiske tiltag	Skabelsestid, grønne prædikener, bønner for skaberværket, friluftsgudstjenester	18–38
Samarbejde og sociale tiltag	Partnerskaber med andre kirker, lokale miljøinitiativer, grønne arbejdsdage	29
Kommunikation og formidling	Hjemmeside, kirkeblad, sociale. Medier, opslag i kirken	64

Note: Respondenterne kunne angive flere tiltag. Procenterne angiver andelen af respondenter, der rapporterer tiltag inden for de enkelte kategorier; intervaller angiver variationen mellem de tiltag, der indgår i kategorien (n=85).

Næsten alle respondenter rapporterer, at menigheden har gennemført mindst ét fysisk tiltag. 88 pct. angiver energibesparelser, 88 pct. klimavenlig affaldshåndtering og 87 pct. naturpleje af udearealer. Bæredygtige indkøb og økologisk forplejning nævnes samlet af 70 pct. Til sammenligning rapporterer 18–38 pct. forskellige former for liturgiske ændringer, mens 40 pct. angiver, at Grøn Kirke ikke har medført ændringer i liturgien.

De fysiske tiltag fremstår således som den mest udbredte form for grøn handling. Det peger på en stærk praktisk dimension i menighedernes klimaengagement, hvor Grøn Kirkes målsætninger omsættes til konkrete ændringer i kirkens drift og fysiske rammer. Denne vægt på konkrete og praktiske tiltag kan perspektiveres med Schybergs (2025) analyse af Folkekirkens Grønne Omstilling. Hun viser, hvordan en praktisk, teknisk og talbaseret tilgang, navnlig gennem CO₂-kortlægning, har gjort klimainsatsen organisatorisk håndterbar på tværs af folkekirken, uden at den forudsætter en fælles teologisk begrundelse.

Med Kochrsen (2015) kan denne praktiske dimension forstås som materialisering, hvor religiøse organisationers værdier og engagement kommer til konkret udtryk gennem ændringer i materielle og organisatoriske praksisser. I Grøn Kirke-menighederne kommer dette blandt andet til udtryk gennem energibesparelser, affaldshåndtering og naturpleje. Det er religion som handling snarere end som udsagn. De liturgiske tiltag er markant mindre udbredte. Kun omkring en femtedel af menighederne har ændret deres prædikener eller liturgiske praksis. De, der har, nævner “grønne gudstjenester”, “bønner for skaberværket” og “friluftsgudstjenester”, ofte som enkeltstående begivenheder snarere end faste elementer i kirkeåret. Enkelte præster skriver, at de forsøger at inddrage klimaet “når teksterne lægger op til det”, men at det kan være vanskeligt at finde en naturlig teologisk sammenhæng.

Disse svar indikerer en situationsbestemt integration af klima- og miljøtemaer i liturgien. Fritekstsvarene peger på, at klima og skaberværk især inddrages, når det opleves

som relevant i den konkrete liturgiske eller undervisningsmæssige sammenhæng. Det gælder f.eks. gudstjenester, hvor teksterne lægger op til et fokus på skabelsen og det grønne, men også særlige grønne gudstjenester, bønner, prædikener og konfirmand-undervisning.

Fra et religionssociologisk perspektiv kan dominansen af praktiske tiltag fortolkes gennem Peter Sloterdijks (2013) begreb *anthropotechnics*, hvor gentagne handlinger forstås som øvelser, der kan forme aktørens dispositioner. Et af fritekstsvarene peger på en mulig forbindelse mellem hverdagspraksis og ændret orientering. En respondent skriver, at Grøn Kirke “fylder i de daglige indkøb og bliver i stigende grad præget af en øget miljøbevidsthed”. En anden bemærker mere generelt om inddragelsen af det grønne: “det er svært at måle præcist - men vi tænker det med i alle sammenhænge”.

Udsagnene kan ikke i sig selv dokumentere, at gentagne grønne handlinger skaber en ny klimaetisk bevidsthed, men de understøtter en fortolkning af, at grøn praksis kan blive integreret i menighedens hverdagslige rutiner og orienteringer. Med Sloterdijk kan handlinger som energibesparelse, affaldssortering, indkøb og naturpleje således forstås som praksisser, der potentielt bidrager til at forme bestemte måder at forholde sig til klima, natur og ansvar på.

Disse udsagn illustrerer, hvordan praksis bliver en form for spirituel disciplinering: den grønne etik indlæres gennem hverdagslige handlinger. I denne forstand fungerer Grøn Kirke-medlemmer som et *rum for etisk øvelse*, et sted, hvor klimaetik udvikles gennem gentagelse og kropsliggørelse snarere end teologisk forkyndelse. Denne kobling mellem praksis og mening kan samtidig forstås gennem Rosas (2021, 223–225) begreb *resonans*. De fysiske handlinger skaber erfaringer af gensidighed og nærvær – en form for *klimaresonans*, hvor handling og erkendelse forbinder sig. Når præster og menigheder omtaler klimaansvaret som “omsorg” og “taknemmelighed”, vidner det om denne erfaringsbaserede dimension: klimaet bliver ikke kun et systemisk problem, men et rum for relationel erfaring.

De grønne praksisser kan således fortolkes i spændingsfeltet mellem antropocentriske og mere økocentriske orienteringer. På den ene side begrundes klimaindsatsen blandt andet med hensynet til mennesker, økonomi og lokalsamfund. På den anden side rummer de kvalitative svar forestillinger om naturen som del af et skaberværk, som mennesket har ansvar for at tage vare på. Spændingen kan perspektiveres med Lynn White Jr. (1967), der kritiserede kristendommens antropocentriske arv, men samtidig pegede på alternative kristne forståelser af forholdet mellem menneske og natur.

De deltagende menigheder handler i højere grad grønt gennem konkrete praksisser, end klima- og miljøtemaer kommer til udtryk i liturgiske forandringer. De grønne tiltag er især synlige i menighedernes drift og fysiske rammer, mens de liturgiske tiltag er mindre udbredte. Det betyder imidlertid ikke, at praksis og teologi udgør modsætninger. De kvalitative svar viser, at konkrete grønne handlinger kan eksistere side om side med teologiske begrundelser knyttet til skaberværk, forvalterskab, taknemmelighed, håb og ansvar.

Samlet peger resultaterne på en pragmatisk grøn omstilling blandt de deltagende Grøn Kirke-menigheder, hvor klimaansvaret først og fremmest får synlige materielle og organisatoriske udtryk, men samtidig forbindes med religiøse og etiske fortolkninger. Set i sammenhæng med Koehrsens (2015) begreb om materialisering og Sloterdijks (2013) forståelse af praksis som øvelse kan dette fortolkes som et samspil mellem organisatoriske strukturer, konkrete praksisser og klimaetiske orienteringer. Resultaterne giver derimod ikke grundlag for at fastslå, at praksis går forud for teologisk refleksion, eller at de liturgiske og teologiske dimensioner udvikler sig langsommere over tid.

Kommunikation og ekstern påvirkning

Kommunikation udgør en væsentlig del af Grøn Kirke-menighedernes formidling af deres klima- og miljøengagement. Undersøgelsen viser, at denne kommunikation især foregår gennem menighedernes eksisterende kommunikationskanaler, mens deltagelse i offentlige arrangementer og debatter er mindre udbredt.

Tabel 3. *Kommunikationsformer blandt de deltagende Grøn Kirke-menigheder*

Kommunikationsform	Andel af respondenter (%)
Hjemmeside / sociale medier	64
Informationsmateriale i kirken	47
Kirkeblad	43
Prædikener og undervisning	33
Offentlige arrangementer eller debatter	4
Samarbejde med lokale aktører (fx skoler, NGO'er, kommuner)	24

Note: Respondenterne kunne angive flere svar. Tallene viser andelen af respondenter, der angiver de enkelte kommunikationsformer (n=85).

Resultaterne viser, at kommunikationen især foregår gennem menighedernes egne og allerede etablerede kommunikationskanaler. Hjemmesider og sociale medier er den mest udbredte kommunikationsform, mens informationsmateriale i kirken, kirkeblade samt prædikener og undervisning også anvendes. Deltagelse i offentlige arrangementer eller debatter er derimod begrænset.

Kommunikationen suppleres i nogle menigheder af samarbejde med lokale aktører. I de åbne svar nævnes blandt andet skoler, provstier, kommuner, grundejerforeninger, lokale foreninger, Danmarks Naturfredningsforening og Vild med Vilje som samarbejdspartnere. Kun 4 pct. af respondenterne angiver deltagelse i offentlige arrangementer eller debatter, hvilket understreger, at denne form for offentlig kommunikation er relativt sjælden blandt de deltagende menigheder.

Den begrænsede deltagelse i offentlige arrangementer og debatter kan fortolkes med Koehrsens (2015) sondring mellem forskellige former for religiøst klimaengagement. Mens kampagneførelse og offentlig værdiformidling udgør mulige former for engage-

ment, peger resultaterne her især på materialisering og kommunikation gennem menighedernes eksisterende kanaler. Klimaengagementet formidles således primært gennem hjemmesider og sociale medier, informationsmateriale, kirkeblade samt prædikener og undervisning, mens deltagelse i offentlige arrangementer og debatter er mindre udbredt.

Mønstret kan perspektiveres med Schybergs (2025) analyse af Folkekirkens Grønne Omstilling. Hun viser, hvordan en praktisk og teknisk tilgang gjorde det muligt at etablere en fælles folkekirkelig klimaindsats uden at forudsætte en fælles teologisk position og dermed uden at kompromittere folkekirkens rummelighed og sognenes selvstændighed. Resultaterne fra Grøn Kirke-menighederne kan ikke i sig selv forklare, hvorfor den offentligt orienterede kommunikation er begrænset, men de viser, at klimaengagementet i højere grad formidles gennem menighedernes eksisterende kommunikationskanaler og lokale relationer end gennem deltagelse i offentlig debat.

Hjemmesider og sociale medier spiller en væsentlig rolle i menighedernes kommunikation om det grønne engagement, men undersøgelsen giver ikke mulighed for at afgøre, hvilket indhold der formidles gennem disse kanaler, eller hvordan kommunikationen modtages.

Analysen viser, at Grøn Kirke-menighedernes klimaengagement kommunikeres gennem en række etablerede kirkelige og digitale kanaler, mens deltagelse i offentlige arrangementer og debatter er langt mindre udbredt. Kommunikation udgør dermed en synlig del af menighedernes grønne engagement, men materialet peger ikke på, at Grøn Kirke-menighederne i større omfang optræder som aktive deltagere i den offentlige klimadebat. Samtidig viser de rapporterede samarbejder med blandt andet skoler, kommuner, lokale foreninger og miljøorganisationer, at menighedernes klimaengagement kan række ud over deres egne institutionelle rammer.

Sammenhænge mellem variabler

Et centralt spørgsmål i analysen er, hvordan respondenternes forståelse af klimaansvar hænger sammen med de grønne tiltag, de rapporterer fra menighederne. Sammenstillingen af data peger på en tendens til, at respondenter, der forstår klimaet som både et socialt og religiøst anliggende, også rapporterer flere grønne tiltag og tiltag inden for flere kategorier end respondenter med en snævrere forståelse af klimaopgaven. Der er tale om eksplorative sammenhænge, som ikke i sig selv kan fortolkes kausalt.

De fleste respondenter rapporterer omkring fem til seks af de typer af grønne tiltag, der indgår i undersøgelsen. Det peger på en vis ensartethed i de former for grøn praksis, der findes blandt de deltagende menigheder. Denne ensartethed kan ses som udtryk for et vist organisatorisk fællesskab, samtidig med at de åbne svar peger på betydningen af lokale ressourcer, engagement og organisatoriske forhold for arbejdet med Grøn Kirke. Som Koehrsen (2015) understreger, kan religion i bæredygtighedsomstillinger fungere som forandringsagent, men religiøse organisationers muligheder for at skabe forandring er samtidig betinget af de institutionelle og organisatoriske rammer, de indgår i. Forandring afhænger dermed ikke alene af religiøse og etiske motivationer, men også af

organisationernes muligheder for at omsætte dem til praksis. I de deltagende Grøn Kirke-menigheder kommer dette til udtryk i et samspil mellem lokale initiativer og de fælles rammer, som Grøn Kirke etablerer. Denne dobbelthed kan fortolkes i lyset af DiMaggio og Powells (1983) begreb *institutionel isomorfi*: fælles institutionelle rammer, normer og forventninger kan bidrage til, at organisationer inden for samme felt udvikler beslægtede organisatoriske praksisser.

Tabel 4. *Eksplorative sammenhænge mellem forståelsen af klimaopgaven og grønne tiltag*

Variabel	Tendens
Bred ansvarsfølelse (religiøs + social)	Flere grønne tiltag på tværs af kategorier
Snæver ansvarsfølelse (kun social eller praktisk)	Færre tiltag, primært fysiske
Bred forståelse af klimaopgaven (flere domæner)	Mere udbredt samarbejde med eksterne aktører
Snæver forståelse (én domæneopfattelse)	Mindre udbredt samarbejde og færre liturgiske ændringer

Note: Tabellen angiver kvalitative sammenhænge baseret på krydstabeller i datasættet; der er ikke foretaget statistiske signifikansberegninger pga. stikprøvens størrelse, n=85.

Samarbejdsrelationer udgør en anden dimension af menighedernes grønne engagement. 59 pct. af respondenterne angiver, at menigheden ikke har samarbejdet mere med andre kirker, organisationer eller lokalsamfund om klima og miljø efter medlemskabet af Grøn Kirke, mens 29 pct. angiver, at den har, og 13 pct. svarer "ved ikke" (afrundede tal). Blandt de samarbejdspartnere, der nævnes i de åbne svar, er provstier og andre kirker, skoler og kommuner samt lokale foreninger og miljøorganisationer som Danmarks Naturfredningsforening og Vild med Vilje.

De eksplorative krydstabeller peger desuden på en sammenhæng mellem samarbejde og kommunikation: Respondenter, der angiver øget samarbejde med andre aktører, rapporterer også oftere brug af eksternt orienterede kommunikationsformer. Sammenhængen kan ikke fortolkes kausalt, men peger på, at eksternt samarbejde og udadrettet kommunikation i nogen grad optræder sammen.

Samtidig peger resultaterne på, at det grønne engagement for mange af de deltagende menigheder især udfolder sig inden for menighedens egne organisatoriske rammer. 59 pct. rapporterer ikke øget samarbejde efter medlemskabet af Grøn Kirke, og som vist ovenfor er deltagelse i offentlige arrangementer og debatter begrænset. Resultaterne peger dermed på et samspil mellem klimaetiske orienteringer, intern organisatorisk praksis og – for en mindre del af menighederne – øget samarbejde med eksterne aktører.

På den ene side institutionaliseres klimaindsatsen i Grøn Kirke gennem konkrete kriterier og certificering. Denne vægt på målbare og organisatorisk håndterbare former for klimaindsats kan perspektiveres med Schybergs (2025) analyse af Folkekirkens Grønne Omstilling, selv om der er tale om to forskellige initiativer. På den anden side

viser de åbne svar, at klimaengagementet også forbindes med religiøse og etiske forestillinger om skaberværk, ansvar og kald. Med Rosas (2021) resonansbegreb kan denne dimension fortolkes som en relationel klimaetik, hvor menneskets forhold til natur og skaberværk tillægges etisk betydning.

Det er i samspillet mellem disse dimensioner, at religionens potentiale som forandringskraft kan undersøges. Med Koehrsen (2015) kan dette samspil forstås som udtryk for, at religiøse organisationers bidrag til bæredygtighedsomstillinger formes af både deres værdimæssige orienteringer og deres organisatoriske handlemuligheder. Grøn Kirke etablerer en ramme for konkrete grønne handlinger, samtidig med at disse handlinger indlejres i eksisterende kirkelige strukturer og lokale sammenhænge.

På tværs af analysen tegner der sig en sammenhæng mellem respondenternes forståelse af klimaansvar og de grønne praksisser, de rapporterer fra menighederne. Respondenter, der forstår klimaopgaven bredt – som en social, religiøs og politisk opgave – rapporterer gennemgående flere forskellige former for grønne tiltag og oftere samarbejde med eksterne aktører. Sammenhængene er eksplorative og kan ikke fortolkes kausalt, men de peger på, at klimaetiske orienteringer, konkrete praksisser og organisatoriske relationer hænger sammen.

Grøn Kirke fremstår på den baggrund som en institutionel ramme, hvor klimaansvar omsættes til forskellige former for kirkelig praksis. De materielle og organisatoriske tiltag er mest udbredte, mens liturgiske tiltag forekommer mindre hyppigt. Samtidig viser de kvalitative svar, at de konkrete handlinger kan forbindes med religiøse og etiske fortolkninger af blandt andet skaberværk, forvalterskab og ansvar. Resultaterne peger dermed på et samspil mellem klimaetik, praksis og institutionelle rammer snarere end på én entydig form for grøn kirkelig omstilling.

Praksis, etik og institutionel forandring

Undersøgelsen blandt repræsentanter for Grøn Kirke-menighederne tegner et sammenfat billede af, hvordan klimaetiske idealer kommer til udtryk i en dansk folkekirkelig kontekst. Et flertal af respondenterne ser klimaet som både en social og en religiøs opgave, mens de åbne svar desuden forbinder klimaansvaret med blandt andet skaberværk, forvalterskab, taknemmelighed og ansvar. Samtidig viser analysen, at de fysiske og organisatoriske tiltag er mere udbredte end de liturgiske. Der tegner sig dermed ikke en enkel modsætning mellem praksis og teologi, men et samspil mellem praktiske handlinger, religiøse og etiske fortolkninger og de institutionelle rammer, som klimaengagementet udfolder sig inden for. Dette samspil diskuteres i det følgende gennem tre centrale teoretiske perspektiver: økoteologi, religion som forandringsagent og Sloterdijks forståelse af praksis som øvelse.

Fra antropocentrisme til forvalteretik

Grøn Kirke kan læses som et praktisk svar på den udfordring, Lynn White Jr. (1967) formulerede i sin kritik af kristendommens antropocentriske arv. Resultaterne peger imidlertid ikke på en entydig bevægelse fra antropocentrisme til biocentrisme. Snarere træder en forvalteretik frem, hvor mennesket tillægges et særligt ansvar for skaberværket. Denne forståelse af ansvar kan perspektiveres med Hans Jonas' (1979) ansvarsetik, hvor menneskets teknologiske handlekraft medfører et ansvar for handlingernes langsigtede konsekvenser for betingelserne for fremtidigt liv.

Her adskiller Grøn Kirke sig samtidig fra den udvikling, Schyberg (2025) beskriver i Folkekirkens Grønne Omstilling. Mens den fælles folkekirkelige indsats ifølge Schyberg blev organiseret omkring en praktisk og teknisk tilgang, hvor eksplicitte teologiske begrundelser trådte i baggrunden, har Grøn Kirke fra begyndelsen koblet praktisk klima-indsats med en teologisk begrundelse. I de undersøgte menigheder kan forvalteretikken dermed fortolkes som et forbindelsesled mellem religiøs begrundelse og praktisk handling, idet forestillinger om ansvar for skaberværket eksisterer side om side med konkrete tiltag som energibesparelser, affaldshåndtering og naturpleje.

Religion som forandringskraft i institutionel balance

Koehrsens (2015) forståelse af religiøse organisationer som potentielle forandringsagenter giver et perspektiv på, hvordan Grøn Kirkes klimaengagement kommer til udtryk organisatorisk. Særligt relevant er Koehrsens begreb om materialisering, hvor miljømæssige værdier kommer til udtryk gennem ændringer i religiøse organisationers materielle og praktiske forhold. I Grøn Kirke-menighederne ses sådanne materielle udtryk blandt andet i energibesparelser, affaldshåndtering og naturpleje.

Samtidig peger den begrænsede deltagelse i offentlige arrangementer og debatter på, at klimaengagementet i høj grad udfolder sig inden for menighedernes eksisterende institutionelle og organisatoriske rammer. De kvalitative svar peger desuden på, at klimaengagementet udfolder sig i et spændingsfelt mellem religiøse og etiske begrundelser, organisatoriske muligheder og hensynet til det lokale fællesskab.

Praksis som læring og resonans

Hvor Koehrsen retter opmærksomheden mod de organisatoriske former for klimaengagement, tilbyder Sloterdijk (2013) et perspektiv på praksissens betydning. Med hans begreb *anthropotechnics* kan gentagne praksisser forstås som øvelser, der over tid kan forme aktørernes dispositioner. Handlinger som affaldssortering, naturpleje og energibesparelser kan i dette perspektiv analyseres som tilbagevendende praksisser, hvor klimansvar får en konkret plads i menighedens hverdag.

Et af de åbne svar peger på en mulig forbindelse mellem hverdagspraksis og miljømæssig orientering. En respondent skriver, at Grøn Kirke "fylder i de daglige indkøb og bliver i stigende grad præget af en øget miljøbevidsthed". Udsagnet kan ikke i sig selv dokumentere, at gentagne grønne handlinger skaber en ændret bevidsthed, men det

illustrerer, hvordan praktiske handlinger og miljømæssig orientering kan optræde sammen i menighedens hverdag.

Sloterdijks perspektiv kan her forbindes med Rosas (2021) resonansbegreb. Hvor Sloterdijk retter opmærksomheden mod gentagelsens betydning, åbner Rosa for at analysere, hvordan handlinger kan forbindes med erfaringer af relation og meningsfuldhed. Grøn Kirke kan i denne forstand betragtes som en institutionel ramme, hvor konkrete grønne praksisser potentielt kan få både etiske og erfaringsmæssige betydninger.

Institutionel træghed og den langsomme forandring

De åbne svar peger på, at organisatoriske procedurer, lokale beslutningsprocesser og tilgængelige ressourcer kan have betydning for gennemførelsen af grønne tiltag. En respondent skriver: "Ting tager tid at få gjort og ændret, fordi alt skal igennem udvalg osv. først", mens en anden konstaterer: "ALT går langsomt i Folkekirken". Andre nævner mere kortfattet "tid" og begrænsede "menneskelige ressourcer" som udfordringer.

Disse udsagn kan fortolkes som udtryk for en institutionel træghed, hvor grønne initiativer skal finde plads inden for eksisterende organisatoriske strukturer og lokale beslutningsprocesser. Institutionel træghed behøver i dette perspektiv ikke alene at forstås som modstand mod forandring, men kan også ses som et vilkår for, hvordan nye initiativer indarbejdes i en decentral kirkelig organisation. Grøn Kirkes klimaengagement kan på den baggrund fortolkes som en form for inkrementel institutionel forandring, der udfolder sig inden for eksisterende organisatoriske rammer.

Grøn etik og offentlighed

Grøn Kirke rejser afslutningsvis spørgsmålet om, hvilken rolle religion kan spille i klima-offentligheden i en sekulariseret samfundskontekst. Resultaterne viser, at respondenterne især forstår klimaansvaret som en social og religiøs opgave, samtidig med at knap halvdelen også ser det som en politisk opgave. Den begrænsede deltagelse i offentlige arrangementer og debatter peger imidlertid på, at denne politiske dimension kun i mindre grad kommer til udtryk som offentlig klimaaktivisme.

Den lokale orientering kan samtidig ses i lyset af folkekirkenes decentrale struktur. Det er et grundlæggende institutionelt vilkår, at ingen enkelt aktør uden videre kan tale på vegne af folkekirken som helhed. Klimaengagementet i Grøn Kirke kommer tilsvarende især til udtryk gennem lokale menigheders praksisser og kommunikation. I et habermasiansk perspektiv kan Grøn Kirke ses som et eksempel på religionens fortsatte tilstedeværelse i en postsekulær offentlighed, hvor religiøse aktører bidrager til diskussioner om fælles samfundsmæssige spørgsmål (Habermas 2008). I det foreliggende materiale sker denne deltagelse dog mindre gennem offentlig debat end gennem lokale praksisser, kommunikation og samarbejdsrelationer.

Set i et religionssociologisk perspektiv kan Grøn Kirke således forstås som en pragmatisk form for kirkeligt klimaengagement, hvor religiøse og etiske fortolkninger forbindes med konkrete materielle og organisatoriske praksisser. Klimaengagementet

indebærer ikke et entydigt brud med en antropocentrisk forståelse af forholdet mellem menneske og natur, men de kvalitative svar peger på en forvalteretik, hvor ansvar for natur og skaberværk tillægges betydning. Grøn Kirke peger dermed på en form for religiøst klimaengagement, hvor omsorg og ansvar får både praktiske, etiske og religiøse udtryk inden for eksisterende folkekirkelige rammer.

Konklusion

Undersøgelsen blandt repræsentanter for Grøn Kirke-menigheder viser, hvordan klimaetik kommer til udtryk i et samspil mellem religiøse og etiske fortolkninger, organisatoriske rammer og konkrete praksisser. Et flertal af respondenterne forstår klimaet som både en social og en religiøs opgave, og de åbne svar forbinder blandt andet klimaansvaret med skaberværk, forvalterskab og ansvar. Samtidig er de materielle og organisatoriske tiltag mere udbredte end de liturgiske. Klimaengagementet kommer således tydeligst til udtryk gennem konkrete ændringer i menighedernes drift og fysiske rammer, uden at den teologiske dimension dermed er fraværende.

Resultaterne peger desuden på betydningen af de institutionelle rammer, som klimaengagementet udfolder sig inden for. Grøn Kirkes kriterier og certificering etablerer en fælles ramme for handling, mens de åbne svar viser betydningen af lokale ressourcer, organisatoriske procedurer og forskellige forståelser af kirkens klimaansvar. Med Koehrsen (2015) kan de konkrete grønne tiltag fortolkes som materialisering af miljømæssige værdier, mens Sloterdijks (2013) praksisperspektiv åbner for at forstå de tilbagevendende grønne handlinger som øvelser, der potentielt kan forme aktørernes dispositioner. Rosas resonansbegreb bidrager samtidig med et perspektiv på den relationelle og erfaringsmæssige dimension af klimaengagementet. Grøn Kirke kan på denne baggrund forstås som en institutionel ramme, hvor klimaetik, religiøs meningsdannelse og konkrete hverdagspraksisser forbindes.

Undersøgelsen viser samtidig, at Grøn Kirke ikke uden videre kan generaliseres til folkekirken som helhed. Den belyser menigheder, der allerede har valgt at engagere sig i Grøn Kirke, og bygger desuden på svar fra enkelte repræsentanter for disse menigheder. Fremtidig forskning kan derfor med fordel undersøge, hvordan grønne praksisser og klimaetiske fortolkninger udvikler sig over tid, og om tilsvarende mønstre findes blandt andre folkekirkelige menigheder og i de øvrige nordiske kirker. Etnografiske og longitudinelle studier vil desuden kunne belyse, hvordan klimaansvar konkret forhandles, opleves og formes i menighedsliv, liturgi og lokal teologi.

Brian Arly Jacobsen er lektor i religionssociologi ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet. Hans forskning fokuserer på religion i det danske og nordiske samfund med særlig vægt på religion og civilsamfund, institutionel forandring, minoritetsreligioner og forholdet mellem religion, politik og stat. Han har publiceret bredt om bl.a. folkekirken, islam i Danmark og

religionens rolle i aktuelle samfundsdebatter og deltager jævnligt i den offentlige samtale som forsker og kommentator. Mail: brianj@hum.ku.dk.

Emma Keller Møller er kandidatstuderende i religionsvidenskab ved Københavns Universitet og studentermedhjælper på forskningsprojektet POLINERA (RUC) og forskningsprojektet SUAHOST (KU). Mail: nqs193@alumni.ku.dk.

Anton Fromberg Andersen er kandidatstuderende i religionsvidenskab ved Københavns Universitet. Han skriver speciale i folkekirkens grønne omstilling, med særligt fokus på forvaltningen af dens jordarealer. Mail: whq247@alumni.ku.dk.

Referencer

- Andersen, Peter Birkelund, & Astrid Krabbe Trolle. 2025. "Religion og klima: internationalt og i Danmark." *RELevans* 2 (1), <https://doi.org/10.7146/relevans.v2i1.159940>.
- Bourdieu, Pierre. 2005. *Udkast til en praksisteori: indledt af tre studier i kabylsk etnologi*. 1. udgave, 1. oplag, Hans Reitzel.
- Bryman, Alan. 2016. *Social Research Methods*. 5th ed. Oxford University Press.
- Campbell, Heidi. 2013. *Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds*. Routledge.
- Conradie, Ernst M. 2006. *Christianity and Ecological Theology: Resources for Further Research*. *African Sun Media*, <https://doi.org/10.18820/9781920109240>.
- DiMaggio, Paul J., & Walter W. Powell. 1983. "The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields." *American Sociological Review* 48 (2): 147-60, [https://doi.org/10.1016/S0742-3322\(00\)17011-1](https://doi.org/10.1016/S0742-3322(00)17011-1).
- Etz, Kathleen E., & Judith A. Arroyo. 2015. "Small Sample Research: Considerations Beyond Statistical Power." *Prevention Science (New York)* 16, no. 7: 1033-36. <https://doi.org/10.1007/s11121-015-0585-4>.
- Grøn Kirke. 2025a. "Om Grøn Kirke." <https://xn--grnkirke-64a.dk/om/>
- Grøn Kirke. 2025b. "Sådan bliver du Grøn – Grøn Kirke." <https://xn--grnkirke-64a.dk/om/bliv-groen/saadan-bliver-du-groen/>.
- Habermas, Jürgen. 2008. *Between Naturalism and Religion: Philosophical Essays*. Polity Press.
- Jonas, Hans. 1979. *Das Prinzip Verantwortung: Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation*. Suhrkamp.
- Koehrsen, Jens. 2018. "Religious Agency in Sustainability Transitions: Between Experimentation, Upscaling, and Regime Support." *Environmental Innovation and Societal Transitions* 27: 4-15, <https://doi.org/10.1016/j.eist.2017.09.003>.
- Koehrsen, Jens, & Fabian Huber. 2021. "A Field Perspective on Sustainability Transitions: The Case of Religious Organizations." *Environmental Innovation and Societal Transitions* 40: 408-420, <https://doi.org/10.1016/j.eist.2021.09.005>.
- Koehrsen, Jens. 2015. "Does Religion Promote Environmental Sustainability? Exploring the Role of Religion in Local Energy Transitions." *Social Compass* 62 (3): 296-310, <https://doi.org/10.1177/0037768615587808>.

- Latour, Bruno. 2004. *Politics of Nature: How to Bring the Sciences into Democracy*. Harvard University Press, <https://doi.org/10.4159/9780674039964>.
- Moe, Vibeke (red.). 2022. *Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2022: Befolkningsundersøkelse, minoritetsstudie og ungdomsundersøkelse*. Oslo: HL-senteret. https://www.hlsenteret.no/forskning/jodisk-historie-og-antisemittisme/holdningsunders-okelsene/holdningsundersokelsen-2022/hl-senteret_holdninger_til_joder_og_muslimer_-web.pdf (set 29. juni 2026).
- Morthorst, Mie Marie Hjarthdal. 2016. *Grøn Kirke - ildsjæle eller fællesskab?* Kandidatspeciale, Københavns Universitet.
- Northcott, Michael S. 2017. "Lynn White Jr. Right and Wrong: The Anti-Ecological Character of Latin Christianity and the Pro-Ecological Turn of Protestantism." I: Todd LeVasseur og Anna Peterson (red.), *Religion and Ecological Crisis: The 'Lynn White Thesis' at Fifty*, s. 62–74. London: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9781315629018-5>.
- Rosa, Hartmut. 2021. *Resonans: En sociologi om forholdet til verden*. Oversat af Peter Tudvad. Eksistensen (digital udgave).
- Russell, Robert J. 2022. "The Eschatological Family of Life on Earth: A Christian Response to Global Climate Change." In *Religion and Sustainability: Interreligious Resources, Interdisciplinary Responses*, red. Rita D. Sherma and Purushottama Bilimoria. Springer International Publishing, https://doi.org/10.1007/978-3-030-79301-2_18.
- Schyberg, Katinka Amalie. 2025. "Folkekirke i klimamålenes tid." *RELevans* 2 (1), <https://doi.org/10.7146/relevans.v2i1.159951>.
- Sloterdijk, Peter. 2013. *You Must Change Your Life: On Anthropotechnics*. Polity Press.
- White, Lynn Jr. 1967. "The Historical Roots of Our Ecologic Crisis." *Science* 155 (3767): 1203–7, <https://doi.org/10.1126/science.155.3767.1203>.
- Sponsel, Leslie E. 2017. "Lynn White Jr., One Catalyst in the Historical Development of Spiritual Ecology." I: Todd LeVasseur og Anna Peterson (red.) *Religion and Ecological Crisis: The 'Lynn White Thesis' at Fifty*, s. 89–102. London: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9781315629018-7>.
- Taylor, Bron. 2021. "Dark Green Religion: A Decade Later." *Journal for the Study of Religion, Nature and Culture*, vol. 14, no. 4, March 2021, s. 496–510, <https://doi.org/10.1558/jsrnc.34630>.